

Ohje Elävän perinnön kansallisen luettelon kohteille hakemisesta Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin vuonna 2019

1. Johdanto

Suomi hyväksyi Unescon yleissopimuksen aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta vuonna 2013. Museovirasto vastaa sopimuksen toteuttamisesta Suomessa. Suomessa esimerkkejä aineettomasta kulttuuriperinnöstä kerätään Elävän perinnön wikiluetteloon, josta on mahdollista hakea Elävän perinnön kansalliseen luetteloon.

Marraskuussa 2017 opetus- ja kulttuuriministeriö hyväksyi 52 kohdetta Elävän perinnön kansalliseen luetteloon. Näiden kohteiden joukosta Suomen on mahdollista ehdottaa kohdetta Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin (*Ihmiskunnan aineettoman kulttuuriperinnön luettelo* sekä *Kiireellistä suojelua vaativan aineettoman kulttuuriperinnön luettelo*). *Hyvien suojelukäytäntöjen rekisteriin* voidaan ehdottaa myös sellaisia käytäntöjä, jotka eivät ole kansallisessa luettelossa.

Nämä ohjeet koskevat vain vuoden 2019 hakua. Tulevista hauista Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin päätetään erikseen. Myös Elävän perinnön kansalliseen luetteloon on mahdollista hakea seuraavan kerran vuonna 2019.

2. Hakuprosessi Suomessa

Maaliskuussa 2018 Museovirasto avaa kansallisen luettelon kohteille mahdollisuuden osoittaa kiinnostuksensa hakea Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin. Kohteen tulee vastata Museoviraston laatimaan sähköiseen kyselyyn **9.4.2018 mennessä**. Kysely on tämän ohjeen liitteenä.

Vastausten perusteella Museovirasto ja aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijaryhmä tekevät opetus- ja kulttuuriministeriölle ehdotuksen kohteista, jotka noudattavat vahvimmin kansallisia painopisteitä Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin hakemisessa ja joilla olisi parhaat edellytykset tulla valituksi luetteloihin. Näistä opetus- ja kulttuuriministeriön on mahdollista valita yksi kansallinen tai monikansallinen kohde, johon liittyvää hakemusta taustatahot voivat lähteä valmistelemaan. Suomi voi olla osapuolena myös monikansallisissa hauissa, vaikka hakisi myös kansallista kohdetta luetteloihin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toimittaa lopullisen hakemuksen Unescon aineettoman kulttuuriperinnön sihteeristölle. Määräaika on vuosittain maaliskuun lopussa. Unesco käsittelee vuosittain 50 hakemusta.

Museovirasto järjestää jatkossa vuosittain kansallisen luettelon kohteille haun, josta valitaan kohde valmistelua varten.

Ehdotusten ytimessä tulee olla perinteitä kantavien yhteisöjen halu sitoutua toimimaan Unescon tavoitteiden mukaisesti. Hakemuksen valmistelu on pitkäjänteinen prosessi ja sen on oltava avointa, jota koordinoivat, ja johon osallistuvat laajasti elävän perinnön ilmiöön liittyvät tahot. Myös Unescon luetteloon hyväksyminen velvoittaa sekä kohdetta että valtiota vaalimaan ja suojelemaan luetteloon nimettyä ilmiötä.

3. Kansalliset kriteerit Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloiden osalta

Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloita täydennetään noudattaen yleissopimuksen periaatteita. Sopimuksen keskeiset tavoitteet ovat:

- aineettoman kulttuuriperinnön suojeleminen
- eri yhteisöjen, ryhmien ja yksityishenkilöiden aineettoman kulttuuriperinnön kunnioittaminen
- tietoisuuden edistäminen aineettoman kulttuuriperinnön merkityksestä ja sen keskinäisestä arvostuksesta paikallisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla
- kansainvälisen yhteistyön ja tuen edistäminen.

Kansalliset kriteerit arvioitaessa kansallisen luettelon kohteiden hakemuksia:

- Edustavuus: Kohde edustaa käsityksiä Suomesta maan rajojen sisällä ja ulkopuolella.
- Luovuus: Kohteeseen liittyvää tietämystä, taitoa, tunnettavuutta ja perinteen siirtämistä uudistetaan.
- Avoimuus ja tasa-arvo: Kohde toimii esimerkkinä kulttuurisesta käytännöstä avoimessa ja demokraattisessa yhteiskunnassa.
- Kestävä kehitys: Kohde toimii esimerkkinä kulttuurisen ilmaisun kestävydestä ja kestävän kehityksen haasteista selviytymisestä.

Lisäksi kohteen valinnassa kiinnitetään erityistä huomiota parhaisiin suojelukäytänteisiin sekä monikansallisiin hakemuksiin Unescon suositusten mukaisesti. Kohteen tulee osaltaan myös täydentää Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloiden monimuotoisuutta.

Suomi noudattaa kohteiden valinnassa Unescon aineettoman kulttuuriperinnön yleissopimuksen ajantasaista toimintaohjeistusta. Sen mukaisesti valtiolla on mahdollisuus vuosittain ehdottaa yhtä kansallista kohdetta Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteluihin. Lisäksi valtio voi olla mukana muiden valtio-osapuolten koordinoimissa monikansallisissa hakemuksissa. Jos valtio itse koordinoi monikansallista hakemusta, sen ei ole mahdollista tehdä kansallisia ehdotuksia kyseisenä vuotena.

Suomen tavoitteena on, että pitkällä aikavälillä Suomen kohteet muodostavat uskottavan ja edustavan kokonaisuuden, jossa ilmenee maamme moninainen ja moniarvoinen aineeton kulttuuriperintö, yhtä lailla suuret kansalliset kuin pienet paikalliset ja vähemmistöjen perinteet. Suomen kohteiden määrä on hallittu ja tasapainoinen. Kestävä kehitys on läpäisevänä tavoitteena kaikessa toiminnassa.

4. Yleistä hakemisesta Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteluihin

Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa Suomen esityksestä Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteluihin. Sisällöllinen vastuu hakemusten valmistelusta on eläviä perinteitä harjoittavilla ja niihin liittyvillä tahoilla, jotka valitsevat keskuudestaan hakemusta koordinoivan tahon. Hakemusta tulee valmistella osallistamalla suunnitteluun aiheeseen liittyviä tahoja monipuolisesti.

Hakemuksen pituus on noin 15–40 sivua. Se laaditaan suomeksi tai ruotsiksi tai suoraan hakukielellä englanniksi tai ranskaksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa tarvittaessa hakemuksen kääntämisestä. Hakemuksen liitteeksi on toimitettava 10 valokuvaa sekä 10 minuutin pituinen esittelyvideo aiheesta englanniksi tai ranskaksi.

Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteluihin voivat ehdottaa kohteita erilaiset yhteisöt (esim. harrastajaryhmät, muut perinteen harjoittajat, tietyn alueen toimijat, organisaatiot), yhdistykset tai ryhmä yksityishenkilöitä, joiden kohde on hyväksytty kansalliseen luetteloon. Näiden tahojen tulee osallistua elävän aineettoman kulttuuriperinnön vaalimiseen ja siten edistää perinteen harjoittamista ja ylläpitämistä.

Hakeminen Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin on pitkäjänteinen prosessi, jossa tärkeää on tehdä yhteistyötä koko aiheen parissa toimivan kentän kanssa. Unesco tekee päätökset luetteloihin esitettävistä kohteista yksinomaan hakemusten perusteella eli kaikki tarvittava tieto on oltava hakemuksessa.

Hakemusprosessi sinällään tulee vaatimaan resursseja hakemusta koordinoivalta taholta. Nämä henkilö- ja taloudelliset resurssit tulee löytyä hakijalta itseltään tai hakijan on haettava siihen ulkopuolista rahoitusta.

5. Aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta

Hakemuksessa on määriteltävä suojelutoimenpiteet, joihin perinteeseen liittyvät yhteisöt sekä valtio sitoutuvat hakiessaan kohdetta Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin. Nämä toimenpiteet vaihtelevat riippuen haettavasta kohteesta sekä siitä, mihin luetteloon tai rekisteriin kohdetta esitetään.

Hakemuksessa on pystyttävä perustelemaan, kuinka perinteen elinvoimaisuutta on tuettu ja tullaan tulevana vuosina tukemaan sekä perinnettä kantavien yhteisöjen että valtion taholta. Suojelutoimenpiteet on kuvattava konkreettisesti, ei vain tavoitteina tai mahdollisuuksina. Hakijatahojen on oltava valmiita sitoutumaan pitkäjänteisesti niihin suojelutoimenpiteisiin, joita hakemuksessa esitetään. Tämä tarkoittaa vuosien työtä.

Nämä toimet voivat liittyä esimerkiksi

- perinteen siirtämiseen erityisesti muodollisen ja epämuodollisen koulutuksen keinoin
- perinteen tunnistamiseen, tallentamiseen ja tutkimiseen
- perinteen suojelemiseen ja edistämiseen sekä
- perinteen elvyttämiseen.

Sopimuksen jäsenmaat raportoivat Unescolle joka kuudes vuosi, kuinka sopimusta on toteutettu (*Periodic report*). Saman raportin yhteydessä raportoidaan Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloissa olevista kohteista ja siitä, kuinka hakemuksessa esitettyjä suojelutoimenpiteitä on toteutettu. Suomi raportoi sopimuksesta ensimmäisen kerran vuonna 2020.

6. Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luettelot

1. Ihmiskunnan aineettoman kulttuuriperinnön luettelo (RL)

(*The Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity*) tarkoituksena on paremman näkyvyyden ja yleisen tietoisuuden nostaminen aineettomasta kulttuuriperinnöstä sekä kulttuurista moninaisuutta kunnioittavan vuoropuhelun edistäminen. Tällä laajimmalla listalla on tällä hetkellä 399 kohdetta.

2. Kiireellistä suojelua vaativan aineettoman kulttuuriperinnön luettelo (USL)

(*List of Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding*) päämääränä on asianmukaisten suojelutoimien toteuttaminen jäsenmaiden hakemien kohteiden osalta. Luetteloon pääseminen edesauttaa kansainvälistä yhteistyötä suojelutoimenpiteiden toteuttamiseksi. Yhteensä listalla on tällä hetkellä 52 kohdetta.

3. Hyvien suojelukäytäntöjen rekisteri (GP)

(*Register of good safeguarding practices*) sisältää ohjelmia ja hankkeita aineettoman kulttuuriperinnön suojelemiseksi. Nämä käytännöt toteuttavat esimerkillisesti sopimuksen periaatteita ja tavoitteita sekä ottavat huomioon kehitysmaiden erityistarpeet. Rekisterissä on tällä hetkellä 19 ohjelmaa, hanketta ja aktiviteettia.

Unescon verkkosivuille on koottu hyödyllistä aineistoa hakemiseen liittyen:

- Kuhunkin luetteloon liittyvät [kriteerit](#)
- Luetteloiden [hakemuslomakkeet](#)
- [Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luettelot](#) . Kunkin kohteen sivuilla on nähtävissä kyseisen kohteen hakemus (*nomination form*).
- Hyödyllistä taustatietoa Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin hakemiseen saat myös Unescon aiheeseen liittyvistä muistioista ([aide-mémoire](#)).

7. Alustava aikataulu Suomen ensimmäiselle haulle Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin

2018

- huhtikuu: yhteisöjen hakemukset Museovirastolle, aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijaryhmä keskustelee hakemuksista, Museovirasto lähettää ehdotukset 1–3 parhaasta kohteesta perusteluineen opetus- ja kulttuuriministeriöön
- toukokuu: opetus- ja kulttuuriministeriö tekee päätöksen ensimmäisestä kohteesta, jonka hakemusta lähdetään laatimaan
- touko-marraskuu: valmistelevien tahojen osallistavia prosesseja, seminaareja ja työpajoja, joissa sidosryhmät osallistuvat hakemuksen laatimiseen ; video ja valokuvat kohteesta; yhteisöjen kirjalliset suostumukset hakemiselle
- joulukuu: hakemus kommenteille Museovirastoon, aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijaryhmälle sekä opetus- ja kulttuuriministeriöön

2019

- tammikuu: hakemuksen täydennystä kommenttien pohjalta
- helmikuu: valmis hakemus toimitetaan opetus- ja kulttuuriministeriöön
- maaliskuu: opetus- ja kulttuuriministeriö lähettää hakemuksen Unescon aineettoman kulttuuriperinnön sihteeristölle
- kesäkuu: mahdolliset täydennyspyynnöt Unescon aineettoman kulttuuriperinnön sihteeristöstä (koskee vain teknisiä asioita, ei sisältöä)

2020

- kevät: sopimukseen liittyvä arviointikomitea *Evaluation body* arvioi hakemukset kunkin kriteerin osalta ja tekee suosituksen hallitustenväliselle komitealle (hyväksytty/hylätty/palautetaan valmisteluun)
- joulukuu: hallitustenvälinen komitea tekee päätöksen (hyväksytty/hylätty/palautetaan valmisteluun)

Liite

Kiinnostuksen ilmaus Elävän perinnön kansallisen luettelon kohteille hakemisesta Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin

Vastaa oheisiin kysymyksiin ja lähetä tiedosto Museovirastolle **9.4.2018 klo 16** mennessä osoitteeseen leena.marsio@museovirasto.fi. Lisätietoja antaa erikoisasiantuntija Leena Marsio sähköpostitse tai puhelimitse +358 29533 6017.

Kysymykset (suluissa ohjeelliset merkkimäärät)

1. Ehdotettavan aineettoman kulttuuriperinnön kohteen nimi
2. Luettelo tai rekisteri, johon kohdetta aiotaan hakea (ks. yllä RL, USL, GP)
3. Hakemusta koordioiva taho/ henkilö ja yhteystiedot
4. Yhteistyökumppanit yhteystietoineen
5. Ketkä harjoittavat ja siirtävät perinnettä tänä päivänä? Millaisia rooleja näillä ryhmillä on? (500–4000 merkkiä)
6. Kuvaus ehdotettavasta kohteesta: miten perinnettä harjoitetaan ja siirretään, perinteen elinvoimaisuus ja uhat sen säilymiselle; mahdolliset kaupalliset, ihmisoikeuksiin tai ympäristöön liittyvät ulottuvuudet. (500–4000 merkkiä)
7. Onko perinnettä harjoittavia yhteisöjä jo kuultu kansainväliseen hakemukseen liittyen? Jos kyllä, miten?
8. Haluavatko perinteen harjoittajat ehdottaa kohdetta Unescon luetteloihin? Miksi?
9. Miten yhteisöt osallistetaan hakuprosessiin, jotta hakemuksella olisi mahdollisimman laaja tuki?
10. Miten hakuprosessi aiotaan toteuttaa, millä resursseilla sekä aikataulu vuodelle 2018?
11. Mikä puoltaisi juuri tämän kohteen valitsemista Suomen ensimmäiseksi ehdotukseksi?

Miten ehdotuksia Suomessa arvioidaan?

Nyt tehtäviä ehdotuksia arvioidaan perustuen Unescon kullekin luettelolle asettamiin arviointiperusteisiin. Ne löytyvät englanniksi [tästä linkistä](#). Katso lisäksi Suomen kansalliset painotukset kohdasta 3.

Museovirasto tarkistaa hakumenettelyn kautta tulleet hakemukset ja esittelee ne aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijaryhmälle. Museovirasto esittää asiantuntijaryhmän suosituksesta opetus- ja kulttuuriministeriölle 1-3 ehdotusta, jotka noudattavat vahvimmin kansallisia painopisteitä Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin hakemisessa ja joilla olisi parhaat edellytykset tulla valituksi Unescon luetteloihin. Opetus- ja kulttuuriministeriö tekee päätöksen Suomen ensimmäisestä ehdokkaasta.

Julkista tietoa on vain sen kohteen nimi, johon liittyvää hakemusta lähdetään ensimmäisenä esittämään Unescon luetteloihin. Museovirasto antaa pyydettyä palautetta sellaisille hakijoille, joiden kohdetta ei ole hyväksytty.